

Κατήχηση και Πίστη

Στην αρχή της νέας κατηχητικής περιόδου προσπάθεια όλων μας (γονέων, κατηχητών και κλήρου) είναι να βρεθούμε στην υπηρεσία των παιδιών για κάτι πολύ σημαντικό: να τα μνησούμε στη χριστιανική πίστη. Η προσπάθειά μας δίχως άλλο αφήνει θετικά ή αρνητικά σημάδια στην ύπαρξή των νέων ανθρώπων. Έχουμε χρέος να αναλογιστούμε τις ευθύνες μας.

Επιχειρούμε κάτι το δύσκολο. Μας παραμονεύει ένας διπλός πειρασμός: να μην ασχοληθούμε στην κατηχητική δραστηριότητα για το σπουδαιότερο αντικείμενο της πίστης ή να αδιαφορήσουμε για το περιβάλλον μέσα στο οποίο προσφέρουμε την υπηρεσία μας οπότε αλλοιώνονται οι προθέσεις και οι προσδοκίες.

Οι δυσκολίες είναι πολλές: και οι άνθρωποι - ειδικοί στην ποιμαντική κατηχητική αλλά και κατηχητές - λείπουν όπως και τα απαραίτητα μέσα που επιβάλλει η σημερινή παιδαγωγική επιστήμη: κατάλληλοι χώροι, βιβλία, έντυπα, φιλμ, δίσκοι, cd, εικόνες, video, dvd... Παράλληλα, πρέπει να συνειδητοποιήσουμε ότι είμαστε εμποτισμένοι, άλλοι λιγότερο άλλοι περισσότερο, από παλιές κατηχητικές μεθόδους. Δεν αρκεί η καλή θέληση για να πραγματοποιηθεί αυτό που επιδιώκουμε. Χρειάζεται να κοπιάσουμε: να πληροφορηθούμε, να αναζητήσουμε το σκόρπιο υλικό γιατί οι περισσότεροι αγνοούν ακόμη και την ύπαρξή του, να το μελετήσουμε και να συνεργαστούν οι παράγοντες της Κατηχητικής. Έτσι θα αποφευχθεί ο κίνδυνος χρεοκοπίας στο έργο και θα συντελεστεί η προώθηση της κατηχητικής προσπάθειας της Εκκλησίας.

Η κατήχηση δεν αφορά μόνο τη γνώση αλλά και τη συμπεριφορά, δηλαδή την εμπειρία της πίστης, της λατρείας, της ατομικής προσευχής, της ευχαριστίας... Η κατήχηση μας φέρνει σ' επαφή με το Θεό, με τον Κύριό μας, ο οποίος αφυπνίζει και αυξάνει την πίστη.

■

Η Κατήχηση απότερο στόχο έχει να φέρει σε κοινωνία τον άνθρωπο με το Θεό. Θα σταθούμε συνοπτικά στα κύρια σημεία αυτής της διαδικασίας.

- Η κατήχηση παρουσιάζει το σχέδιο του Θεού για την ανθρωπότητα. Πιο απλά, μαθαίνει ό,τι έκανε και συνεχίζει να κάνει ο Θεός για την ανθρωπότητα, φανερώνει πώς καλεί όλους τους ανθρώπους να συμμετέχουν στη ζωή του. Η κυριότερη φροντίδα του κατηχητή είναι: πώς οι κατηχούμενοι θα προσεγγίσουν με βαθιά και αληθινή πίστη το Θεό για να φτάσουν σε κοινωνία μαζί του.

- Το σχέδιο αγάπης του Θεού για την ανθρωπότητα το αποκαλύπτει, το πραγματοποιεί και το ολοκληρώνει ο Ιησούς Χριστός. Η ενσάρκωση του Λόγου, η επίγεια ζωή του Ιησού, το κήρυγμά του, το πάθος και ο θάνατός του, η ανάσταση και η ανάληψή του αποτελούν τις κύριες φάσεις της ενανθρώπισης του Θεού και του Ευαγγελικού Μηνύματος.

Η αποκάλυψη του σχεδίου αγάπης του Θεού για την ανθρωπότητα δεν είναι γεγονός έξω από το χρόνο και το χώρο. Όπως και η πίστη στον Ιησού Χριστό πραγματοποιείται στη ζωή του πιστού ή στο σύνολο των πιστών μέσα από την Εκκλησία.

Στο κατά Ιωάννη ευαγγέλιο ο συγγραφέας διατυπώνει το λόγο για τον οποίο συντάχτηκε το ευαγγέλιό του που έμμεσα συγγενεύει με την αποστολή του κατηχητή. «Αυτά γράφτηκαν για να πιστέψετε πως ο Ιησούς είναι ο Χριστός, ο Υιός του Θεού, και πιστεύοντας να έχετε δι' αυτού τη ζωή» (Ιω 20,31).

- Πρόκειται για ένα *σχέδιο Σωτηρίας*. «Να σωθεί ο άνθρωπος και καθετί το ανθρώπινο». Κατά την κατήχηση δεν θα αρκεστούμε στο να μάθουν τα παιδιά σκόρπια πράγματα, π.χ. τις Δέκα Εντολές, την αποστολή και το ρόλο των Προφητών, τους ορισμούς περί Δημιουργίας, Αποκάλυψης, Ενσάρκωσης ή τις διατυπώσεις των αποκαλουμένων «πράξεων» Πίστης, Ελπίδας και Αγάπης, αντίθετα ο κατηχητής θα επιχειρήσει ώστε κάθε παιδί να γνωρίσει, να αξιολογήσει και να ζήσει το σχέδιο αγάπης του Θεού για τον άνθρωπο. Σ' αυτό έγκειται το μήνυμα που η Εκκλησία μας ανέθεσε να μεταδώσουμε. Ζωντανό θα προσπαθήσει να καταστήσει ο κατηχητής στα παιδιά το Μυστήριο της Σωτηρίας. Να τα κάνει να συνειδητοποιήσουν το μεγαλείο της πίστης, να τα βοηθήσει να αναλάβουν συνειδητά και υπεύθυνα τη χριστιανική ζωή που ξεκίνησε με το Βάπτισμα.

- Για *πρόσωπα* και *γεγονότα* και όχι για ιδέες μιλάει η Κατήχηση: ο Ιησούς Χριστός πρέπει να κατέχει την κεντρική θέση στη διδαχή γιατί Εκείνος αποκαλύπτει το πρόσωπο του Πατέρα και οδηγεί τους μαθητές να υποδεχτούν το Πανάγιο Πνεύμα. Ολόκληρη η Αγία Γραφή παρουσιάζει τους πρωταγωνιστές της αποκάλυψης (πατριάρχες, βασιλείς, προφίτες, σοφούς, ευσεβείς...) όπως και τα μεγάλα έργα του Θεού για την ανθρωπότητα: τη Δημιουργία, την Πτώση και την Αποκατάσταση, την Αποκάλυψη με αποκορύφωμα το έργο του Ιησού Χριστού, τη Δωρεά του Πνεύματος.

Τι μπορούμε να απαιτήσουμε περισσότερο από ένα παιδί που κατάλαβε ότι ο Θεός μάς αγαπά, ότι έστειλε τον Υιό του για να δώσει στον άνθρωπο τη θεϊκή ζωή;...

- Η κατήχηση μας μνει στην *κοινωνία του Θεού με τον άνθρωπο*. Η μετάδοση του Λόγου του Θεού δεν μπορεί να ταυτιστεί μόνο με λόγια ή ιδέες που διδάσκει ο Θεός. Κατά την μετάδοση του Λόγου του Θεού γίνεται κάτι περισσότερο. Ο Θεός προσφέρεται, «παραδίδεται» σ' όσους τον ακούν και θέλουν να τον δεχτούν. Ο Θεός κάνει έργα που «μιλούν». Ο κατηχητής δεν μπορεί να αρκεστεί σε μια ομιλία για το Θεό, αλλά βοηθάει τα παιδιά με τα λόγια και μ' όλη την συμπεριφορά του να ανακαλύψουν ότι ο Θεός είναι παρών και έρχεται να συναντήσει τον πιστό με τον Λόγο του.

Ο Ιησούς μας καλεί να ενωθούμε με τον ίδιο τον εαυτό του στην Αγία Ευχαριστία. Να κοινωνήσουμε στη θεϊκή ζωή. Ο Θεός θέλει να μας καταστήσει συμμετόχους στην ύπαρξή του.

- Η αγγελία του μηνύματος του Θεού δεν μπορεί να κατανοηθεί και να γίνει αποδεκτή από τους κατηχούμενους έξω από την επέμβαση του Πνεύματος. Το Πνεύμα φωτίζει και ζωοποιεί. Αλλά για να ενεργήσει απαιτείται μια εσωτερική

στάση, δεκτικότητας, ταπεινοφροσύνης, καλής διάθεσης και λατρείας τόσο εκ μέρους των κατηγουμένων όσο και των κατηχητών.

Γι' αυτό προτείνεται στον κατηχητή κατά την προετοιμασία και την κατήχηση να σταματά συχνά μπρος στον Παντοδύναμο Θεό, σε μια στάση σιωπής, σεβασμού, θαυμασμού, αγάπης και ευχαριστίας. Ως δείγμα ευγνωμοσύνης γιατί θέλησε ο Κύριος να τον στείλει, να τον κάνει υπηρέτη του Λόγου Του.

Η διδασκαλία στηρίζεται στο κάλεσμα του Αγίου Πνεύματος. Κανείς πράγματι δεν μπορεί να επικαλεσθεί τον Ιησού ως Κύριο δίχως να τον εμπνέει το Άγιο Πνεύμα. Η Εκκλησία δεν μας έχει αναθέσει να «στομαχιάσουμε» τα παιδιά με διάφορες γνώσεις. Προσφέρουμε μάλλον σε βαπτισμένους μια τροφή που το Άγιο Πνεύμα τους επιτρέπει να αφομοιώσουν.

- Εύκολα καταλαβαίνουμε ότι ο καταλληλότερος τρόπος για να απαντήσουμε στο Θεό είναι η *προσευχή*. Η κατήχηση δεν είναι προσευχή αλλά προσκαλεί και οδηγεί στην προσευχή. Ο Θεός μιλάει στην κατήχηση. Και περιμένει μιαν απάντηση. Και ο πιστός του απαντάει πρώτα με το άνοιγμα του νου και της καρδιάς του, με το σεβασμό, με την προσπάθεια που καταβάλλει να αφομοιώσει ό,τι του αποκαλύπτεται. Και τέλος του απαντούμε μιλώντας μαζί του κατά την προσευχή.

- Το Πνεύμα καλεί το βαπτισμένο να ζήσει τη *μετάνοια*. Δέχεται ο κατηχούμενος το μήνυμα και προσπαθεί να περάσει στη ζωή του αυτό που διδάχθηκε. Τέτοιου είδους καλέσματα θα έχει συνεχώς κατά την πορεία του.

Η κατήχηση δεν είναι ένα «μάθημα» και κακώς αρκετοί συνεχίζουν να το λένε έτσι. Ούτε όμως μια ιεροτελεστία. Η ατμόσφαιρα που επιχειρεί να δημιουργήσει ο κατηχητής πρέπει να μοιάζει περισσότερο με την ιεροτελεστία παρά με το μάθημα. Οι φωνές και οι απειλές δεν αρμόζουν στο χώρο της κατήχησης. Αλλά η περισυλλογή, ο αμοιβαίος σεβασμός και ο διάλογος που μπορεί να καταλήξει στη δοξολογία..

- Δεν μπορεί κανείς να εννοήσει και να δεχθεί το μήνυμα του Θεού εάν δεν το αποδεχθεί πλήρως ελεύθερα. Απόρροια της Δημιουργίας και της Απολύτρωσης. Μεγαλειώδες δώρο του Θεού προς κάθε άνθρωπο που τον καθιστά πρόσωπο και εικόνα του Θεού. Εδώ μιλάμε για την χαρακτηριστική ιδιαιτερότητα του ανθρώπου, την *ελευθερία* – κι αυτή δώρο του Θεού – η οποία δεν μπορεί ποτέ να εξαναγκαστεί ακόμη και για να αγαπήσει. Είναι ο παράγων που οδηγεί στη θέωση του ανθρώπου.

Δεν είναι οι λογικές αποδείξεις που πείθουν αλλά, πριν απ' όλα, η μεγαλειώδης έλξη του Θεού, η σοφία και η μεγαλοσύνη του, η αγάπη του. Φαντάζομαι ότι δεν θα έχει κανείς τον πειρασμό να σκεφτεί ότι η κατήχηση είναι σαν τα άλλα μαθήματα!... Η κατήχηση είναι πριν απ' όλα πράξη πίστης, ελπίδας και αγάπης. Γιατί στην κατήχηση το παιδί - αλλά και ο κατηχητής - δεν «μαθαίνει» μόνο, αλλά πιστεύει και πιστεύοντας αγαπά το Θεό και ελπίζει σ' Αυτόν.

π. Γαβριήλ Μαραγκός τ.Ι.

Η Θεία Ευχαριστία

Με τον Ιωσήφ Ακενιμά μάς συνδέει μια βαθιά φιλία, αμοιβαία εκτίμηση της δράσης και αποτελεσματική συνεργασία επί πολλές δεκαετίες. Παρουσιάζοντας τη «Λατρεία στην Καθολική Εκκλησία» στο συλλογικό έργο με τίτλο *Καθολικισμός* (σ. 115-185 στις εκδόσεις Ελληνικά Γράμματα, Αθήνα 2000) αφιέρωσε αρκετές σελίδες για τη Θεία Ευχαριστία ερευνώντας τις ιστορικές ρίζες της, το βαθύ νόημά της, τη φύση της με τις πολλαπλές διαστάσεις, τη λειτουργική μεταρρύθμιση της Β' Συνόδου του Βατικανού, τις ποιμαντικές και πνευματικές προεκτάσεις για το χριστιανό. Τον ευχαριστώ για την προσφορά του στο *Περιοδικό*. Η σκέψη του, ελπίζω, να βοηθήσει τους αναγνώστες να εμβαθύνουν το μέγα μυστήριο και να συνειδητοποιήσουν πόσο η συμμετοχή τους είναι πλούσια και απαραίτητη κατά την τέλεση της Λειτουργίας.

π. Γ. Μ.

* Εισαγωγή

- Ονομάζουμε επίσης την τέλεση της Θείας Λειτουργίας Ευχαριστία ή Δείπνο του Κυρίου. Μία από τις πρώτες της ονομασίες (στις Πράξεις των Αποστόλων) ήταν «ο τεμαχισμός του άρτου» (κλάσις του άρτου), εις ανάμνηση του Χριστού που «πήρε τον άρτο, τον ευλόγησε, τον τεμάχισε και τον έδωσε στους μαθητές του...».

- Ευχαριστία: αυτή η ονομασία δηλώνει τη φύση της Λειτουργίας και ποια είναι η ιστορία της. Η προέλευσή της προέρχεται από την ιουδαϊκή τελετή της παραμονής του Πάσχα, όπου κάθε ισραηλιτική οικογένεια ευχαριστεί και δοξολογεί τον Θεό, διότι απελευθέρωσε τους Εβραίους από την Αίγυπτο. Η διάρθρωση της τελετής αυτής μοιάζει με αυτή της Λειτουργίας: ανάμνηση των θαυμαστών έργων που έκανε ο Θεός για το Λαό του, άσματα και ευχαριστίες, ευλογία του ψωμιού και ενός ποτηριού και συμμετοχή στο κοινό ποτήρι.

Η ομοιότητα των δυο τελετών δεν είναι τυχαία! Ο Ιησούς θέσπισε την Ευχαριστία (Λειτουργία), κατά την διάρκεια μιας παρόμοιας τελετής του ιουδαϊκού Πάσχα, την παραμονή του θανάτου του. Αντί να ευλογήσει μόνο τον Θεό για να τον ευχαριστήσει για το ψωμί και το κρασί, ο Ιησούς πήρε το ψωμί και, αφού έκανε ευχαριστήρια προσευχή, το τεμάχισε και είπε: «Λάβετε και φάγετε, αυτό είναι το σώμα μου, που τεμαχίζεται για χάρη σας. Αυτό να κάνετε στην ανάμνησή μου». Παρόμοια, όταν τέλειωσε το δείπνο, πήρε το ποτήρι και είπε: «Αυτό το ποτήριο είναι η διαθήκη που επικυρώνεται με το αίμα μου, όποτε πίνετε απ' αυτό το ποτήριο, να το κάνετε στην ανάμνησή μου» (Α' Κορ 11, 24-25).

Υπενθυμίζοντας το νόημα της Θείας Ευχαριστίας για την Εκκλησία, η Β' Σύνοδος του Βατικανού δηλώνει:

«Κατά το Μυστικό Δείπνο, τη νύκτα κατά την οποία παραδινόταν, ο Σωτήρας μας εσύστησε την Ευχαριστιακή Θυσία του Σώματος και

του Αίματός του, για να διαιωνίσει τη θυσία του Σταυρού μέσα στους αιώνες, μέχρις ότου ξανάρθει, και για να εμπιστευτεί στην αγαπημένη του νύμφη, δηλαδή στην Εκκλησία, την ανάμνηση του Θανάτου και της Ανάστασής του: πρόκειται για ένα μυστήριο ευσεβείας, σημείο ενότητας, σύνδεσμο αγάπης, πασχαλινό συμπόσιο, κατά το οποίο λαβαίνουμε τον Χριστό, η ψυχή γεμίζει από χάρη και δίνεται σ' εμάς ο αρραβώνας(1) εγγύησης για τη μελλοντική δόξα» (2).

Κατά τη Θεία Λειτουργία «οι πιστοί διδάσκονται από το Λόγο του Κυρίου, τρέφονται από την τράπεζα του Σώματος του Χριστού, ευγνωμονούν τον Θεό προσφέροντάς του το άμωμο Θύμα, όχι μόνο διαμέσου των χειρών του ιερέα, αλλά ενωμένοι μαζί του... προσφέρουν τον εαυτό τους...» (3).

Από τα κείμενα που προηγούνται, αντιλαμβάνεται κανείς πόσο βαθύ, πυκνό και πολύπλευρο είναι το Μυστήριο της Ευχαριστίας. Ας συνοψίσουμε μερικές πτυχές του.

*** «Έκανε ευχαριστήρια προσευχή»**

Η Ευχαριστία είναι μία πράξη ευγνωμοσύνης και δοξολογίας προς τον Θεό Πατέρα για όλα τα ευεργετήματα που πραγματοποίησε με τη δημιουργία, τη λύτρωση και τον εξοσιασμό.

*** «Αυτό να κάνετε στην ανάμνησή μου»**

Η Ευχαριστία είναι επίσης η ανάμνηση της Θυσίας του Χριστού και του Σώματός του, της Εκκλησίας. Η ανάμνηση δεν είναι μόνο υπενθύμιση των γεγονότων: με τη λειτουργική τέλεσή τους αυτά γίνονται κατά κάποιον τρόπο παρόντα και επίκαιρα. Το Πάσχα

(Θάνατος και Ανάσταση του Χριστού) γίνεται παρόν.

Θυσία της Εκκλησίας, δηλαδή η Εκκλησία, που είναι το Σώμα του Χριστού, συμμετέχει στην προσφορά της κεφαλής της. Μαζί με τον Χριστό προσφέρεται και αυτή ολόκληρη. «Η ζωή των πιστών, η δοξολογία τους, ο πόνος τους, η προσευχή τους, η εργασία τους ενώνονται με τα αντίστοιχα του Χριστού και με την ολοκληρωτική προσφορά Του, και έτσι αποκτούν μία νέα αξία» (4). Με άλλα λόγια, η φράση του Ιησού «Αυτό να κάνετε στην ανάμνησή μου» δεν σημαίνει μόνο μια «μίμηση» των χειρονομιών του (σαν να επρόκειτο για μια μαγική φόρμουλα). Δεσμεύει τους πιστούς να προσφέρουν, να «τεμαχίσουν» και οι ίδιοι τη ζωή τους για τους άλλους.

*** «Λάβετε και φάγετε... Αυτό το ποτήριο είναι η νέα διαθήκη που επικυρώνεται με το αίμα μου...»**

Η Ευχαριστία είναι το «Δείπνο του Κυρίου». Οι συμφωνίες – συνθήκες – συμμαχίες μεταξύ δύο λαών, μεταξύ ενός Θεού και του λαού του γίνονταν με ένα ειδικό τελετουργικό, το οποίο κατέληγε σε ένα γεύμα. Θυσίαζαν ένα ζώο, που τεμάχιζαν σε δύο μέρη. Τοποθετούσαν σε κάθε πλευρά ενός δρόμου ένα από τα δύο κομμάτια και περνούσαν στη μέση, ραντιζόμενοι με το αίμα του ζώου, το οποίο συμβόλιζε τη ζωή που κυκλοφορούσε στα δύο συμβαλλόμενα μέρη. Στο τέλος του τελετουργικού αυτού γινόταν ένα συμπόσιο. Συχνά, εκεί όπου είχε γίνει αυτό το τελετουργικό της συνθήκης, έστηναν μία στήλη, ένα μνημείο (εις ανάμνησιν!) ραντισμένο με το αίμα του θύματος.

Οι χριστιανοί αποκαλούν τη συνθήκη – συμφωνία με τον Θεό Διαθήκη. Στο γεύμα της Διαθήκης, με έναν τρόπο μυστηριακό και πραγματικό, το θύμα της θυσίας, του οποίου το αίμα πραγματοποιεί την

ενότητα των δύο μερών και του οποίου το σώμα επιτρέπει να γιορτάσουμε τη χαρά της ενότητας, είναι ο Χριστός. Η Διαθήκη αυτή υπενθυμίζει την Παλαιά Διαθήκη, αλλά απευθύνεται με ένα νέο και οριστικό τρόπο σε όλους τους ανθρώπους (και όχι μόνο στον εβραϊκό λαό). Αυτή η συμφωνία – συνθήκη – Διαθήκη δεσμεύει (όπως κάθε συμφωνία) και τον Θεό και τους ανθρώπους. Ο Θεός δίνεται, παραδίδεται, δίνει τη ζωή. Ο άνθρωπος υπόσχεται να στραφεί προς τον Θεό και να μείνει πιστός στη συμφωνία, αποφεύγοντας τα είδωλα και αναζητώντας τη δικαιοσύνη.

Η Καθολική Εκκλησία «προτρέπει ολόθερμα τους πιστούς να προσέρχονται στη Θεία Κοινωνία (δηλαδή να συμμετέχουν στο Δείπνο του Κυρίου) κάθε φορά που συμμετέχουν στο Δείπνο του Κυρίου) κάθε φορά που συμμετέχουν στην τέλεση της Θείας Ευχαριστίας, το ορίζει ως υποχρέωσή τους να κοινωνούν τουλάχιστον μια φορά το χρόνο» (5).

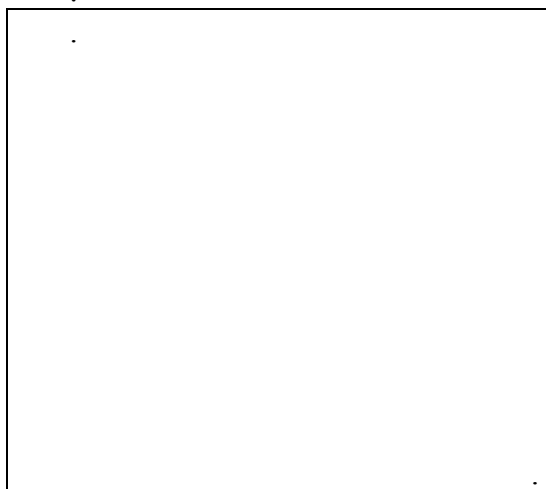
* «Αυτό είναι το σώμα μου... Αυτό είναι το αίμα μου»

Αυτά τα λόγια του Χριστού δηλώνουν ότι η Ευχαριστία δεν είναι μόνο μία πράξη ευχαριστίας ή ένα συμπόσιο Διαθήκης (συμφωνίας – συνθήκης) σαν τα άλλα. Είναι κάτι παραπάνω. Για μας τους χριστιανούς, αυτό το ψωμί και αυτό το κρασί είναι πραγματικά το Σώμα και το Αίμα του Αναστημένου Χριστού. Και πιστεύουμε ότι, τρώγοντας αυτό το Σώμα και πίνοντας αυτό το Αίμα, μας δίνεται η δυνατότητα να ζήσουμε με την ίδια τη ζωή του Θεού.

Κανένας άνθρωπος συλλογισμός δεν μπορεί να

δικαιώσει μια τέτοια πίστη! Πρόκειται για ένα «μυστήριο πίστεως», όπως και το ομολογούμε κατά τη Θεία Λειτουργία.

Με άλλα λόγια, ο Χριστός είναι παρών κάτω από τα «είδη της Θείας Ευχαριστίας» (δηλαδή το ψωμί και το κρασί). «Αυτή την παρουσία την ονομάζουμε «πραγματική», όχι κατ' αποκλειστικότητα, σαν να μην ήταν πραγματικές οι άλλες παρουσίες του Χριστού, αλλά κατεξοχήν, γιατί είναι ουσιαστική» (6).

Συμπεραίνουμε από αυτή τη φράση του πάπα Παύλου ΣΤ΄, ότι ο Χριστός είναι παρών στην Εκκλησία του και με άλλους τρόπους. Ωστόσο θα επανέλθουμε αργότερα σ' αυτό το θέμα (7).

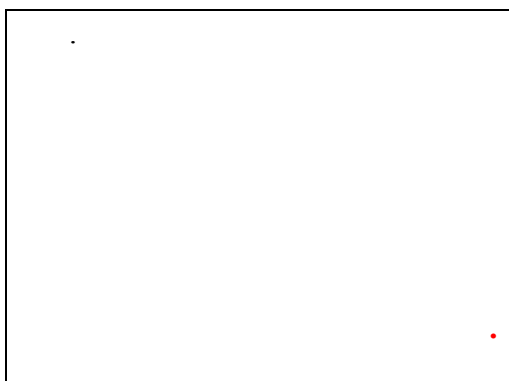
Η Ευχαριστιακή Ευχή (που είναι το κεντρικό μέρος της λειτουργίας) περιέχει την Επίκληση (επι-καλώ) στο Άγιο Πνεύμα. Η προσευχή αυτή ζητά από τον Θεό Πατέρα να στείλει το Άγιο Πνεύμα Του πάνω στον άρτο και στον οίνο, για να γίνουν με τη θείκη του δύναμη το Σώμα και το Αίμα του Χριστού. Στην αφήγηση της συστάσεως (ή καθαγίαση) πραγματοποιείται η μετουσίωση του άρτου και του οίνου σε Σώμα και Αίμα του Χριστού.

* Η Θεία Ευχαριστία κάνει την Εκκλησία

Η Θεία Λειτουργία (=έργο του Λαού, έργο για το Λαό) ανανεώνει, δυναμώνει, εμβαθύνει την κοινωνία, την ενότητα του Μυστικού Σώματος του Χριστού, που είναι η Εκκλησία. Η πράξη της Κοινωνίας (δηλ. όταν οι πιστοί λαβαίνουν τη Θεία Ευχαριστία, «μεταλαβαίνουν») πραγματοποιεί το θέλημα του Χριστού «να είναι όλοι ένα, όπως εσύ, Πατέρα, είσαι ενωμένος μ' εμένα κι εγώ μ' εσένα» (Ιω 17,21).

*** Ο «Αρραβώνας» της αιωνιότητας**

Η συμμετοχή στο ευχαριστιακό συμπόσιο στηρίζει τις δυνάμεις μας κατά την πορεία της ζωής αυτής. Είναι συνάμα το σύμβολο, η εγγύηση (ο «αρραβώνας») της τελικής σύναξης, της γιορτής του γαμήλιου συμποσίου στα οποία είμαστε όλοι καλεσμένοι για την αιωνιότητα.

*** Η ιερατική εξουσία**

Ο ιερέας προσφέρει τη θυσία της Ευχαριστίας ως προϊστάμενος της κοινότητας του άγιου λαού. Η ιερατική αυτή εξουσία συνεχίζει την εξουσία του Χριστού, Υπέρτατου Ιερέα της Καινής Διαθήκης.

*** Η «βασιλική ιεροσύνη» των πιστών**

Οι πιστοί όμως (η Σύναξη) έχουν επίσης τη «βασιλική ιεροσύνη». Η πνευματική τους θυσία ολοκληρώνεται με το διακόνημα των ιερέων, σε ένωση με τη θυσία του Χριστού. «Η τέλεση της Θείας Ευχαριστίας είναι πράξη όλης της Εκκλησίας, στην οποία ο καθένας εκτελεί μόνο αλλά και ολοκληρωτικά το ρόλο του, ανάλογα με τη θέση που κατέχει μέσα στο Λαό του Θεού» (8).

Ιωσήφ Ακεψιμάς

Λειτουργιστής - Μουσικοσυνθέτης

-
- 1.- Αρραβώνας με την πρώτη έννοια της λέξης, δηλ. προκαταβολή, εγγύηση, «καπάρο».
  - 2.- Συνοδικός Όρος *Sacrosanctum Concilium* Γ.Θ.Λ., παρ. 47.
  - 3.- Γ.Θ.Λ., παρ. 48.
  - 4.- *Κατήχηση της Καθολικής Εκκλησίας* 1868.
  - 5.- *Κατήχηση της Καθολικής Εκκλησίας* 1417.
  - 6.- Πάπας Παύλος VI' - Εγκύκλιος *Mysterium Fidei*, 39.
  - 7.- Οι διάφοροι τρόποι παρουσίας του Χριστού.
  - 8.- Εισαγωγή Παύλου ΣΤ' στη *Γενική Παρουσίαση* του *Missale Romanum*, Γ.Π., παρ. 5.

Ο Κώδικας του χριστιανού

Τα εννέα άρθρα του Κώδικα του χριστιανού

Η συγγνώμη: Εβδομήντα επτά φορές επτά θα συγχωρείς, δηλαδή πάντα όποιον σε πληγώνει, σε προσβάλλει, σε ταπεινώνει.

Η προσφορά: Πρόσφερε ένα ποτήρι νερό στον ελάχιστο από τ' αδέρφια σου, δηλαδή σε όποιον και αν σου το ζητήσει.

Η καρδιά σου να δίνει χωρίς υστεροβουλία.

Η φιλοξενία: Ήμουν ξένος, μόνος, στη φυλακή, γυμνός πεινασμένος και με φρόντισες, μ' επισκέφθηκες...

Μην ξεχνάς: σε κάθε πονεμένο, συναντάς το Θεό σου.

Η αδυναμία: Η αδυναμία σου, είναι η δύναμή σου γιατί πιστεύεις ότι Κάποιος Άλλος, που μπορεί τα πάντα, σε δυναμώνει.

Αυτό που σηκώνεις δεν είναι βάρος, είναι ο «αδελφός σου».

Και τον αδελφό σου, δεν τον αφήνεις κάτω.

Η προσευχή: Η προσευχή σου εισακούεται. Πάντα.

Αλλά, όπως ο Κύριος ορίζει και στο χρόνο που πρέπει. Να ζητάς και θα σου δοθεί.

Ο σεβασμός: Να σέβεσαι τον ξένο, αυτόν που είναι διαφορετικός από σένα.

Ο καθένας μας είναι μοναδικός κι ανεπανάληπτος, κατ' «εικόνα και ομοίωση του Θεού».

Η αμαρτία: Όποιος δεν αμάρτησε ποτέ, ας ρίξει την πρώτη πέτρα στον αμαρτωλό.

Οι σωστοί, οι δήθεν «πιστοί» του Νόμου, ήθελαν να λιθοβολήσουν την αμαρτωλή γυναίκα...

Αν είχαν κοιτάξει το πρόσωπό τους στον καθρέφτη που ονομάζεται Ιησούς...

Ο εχθρός: Να αγαπάς τον εχθρό σου. Δεν χρειάζεται να είσαι θεολόγος για να το καταλάβεις...

Αγάπα αυτούς που σε κατηγορούν, που σου κάνουν κακό...

Ο αγώνας: Να αγωνίζεσαι για μια κοινωνία πιο αδελφωμένη, πιο ανοιχτή, πιο αρμονική, παγκόσμια.

Το σημείο αναφοράς για σένα θα είναι το Ευαγγέλιο. Γιατί είναι σφυρηλατημένο με σεβασμό που είναι η πιο όμορφη έκφραση της Αγάπης.

Αν μπορέσεις να ζήσεις όλα αυτά, μόνο τότε θα είσαι γνήσιος μαθητής του Ναζωραίου Χριστού.

Guy Gilbert (ιερέας, παιδαγωγός)
Μτφρ. Αδ. Αικατερίνη Μαϊδιώτη

ΑΠΟΣΤΟΛΟΙ ΜΕ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

ΤΟ ΜΗΝΑ ΣΕΠΤΕΜΒΡΙΟ

Ματθαίος ο τελώνης

Ένας από τους Δώδεκα
που εκλέχτηκαν από τον Ιησού.
Ένας από τους Τέσσερις
που έδωσαν το όνομά τους
σε ένα από τα τέσσερα Ευαγγέλια.

Αυτή δεν ήταν η αποστολή των Δώδεκα;
Η μοναδική αποστολή τους:
Να δώσουν μαρτυρία γι αυτό που είδαν
από την είσοδο του Ιησού
στη δημόσια ζωή του
μέχρι το θάνατο και την ανάστασή του.

Τα τέσσερα Ευαγγέλια
μεταφέρουν αυτή τη μαρτυρία
μέχρι τα πέρατα
του χρόνου και της γης.

Ο Ιησούς τους το είχε ζητήσει
και το έκαναν
σε σημείο να χύσουν το αίμα τους
για χάρη Του,
για τον Οποίο δίνουν μαρτυρία.
«Δεν μπορούμε να μη μιλούμε»:
υπήρξε το σύνθημά τους
απέναντι σε όσους
προσπάθησαν να τους κάνουν να σωπάσουν.

Ευχαριστούμε, Κύριε,
για τους Τέσσερις και για τους Δώδεκα.

ΑΝΟΙΓΩ ΤΟΥΣ ΟΡΙΖΟΝΤΕΣ ΤΗΣ ΠΡΟΣΕΥΧΗΣ ΜΟΥ

Με εκατομμύρια χριστιανούς : Προσφέρω την ημέρα μου στο Θεό και προσεύχομαι για τους σκοπούς που ο άγιος-Πατέρας προτείνει κάθε μήνα σε ολόκληρη την Εκκλησία.

- ΚΑΘΕ ΠΡΩΙ, ΠΡΟΣΦΕΡΩ ΣΤΟ ΘΕΟ ΤΗΝ ΗΜΕΡΑ ΜΟΥ:

- **Για το δικαίωμα στη θρησκευτική ελευθερία: να αναγνωριστεί από όλες τις κυβερνήσεις των λαών.**

Φτωχαίνουν η Κοινωνία και οι Θεσμοί κάθε έθνους όταν παραβιάζουν το Δικαίωμα στη θρησκευτική ελευθερία και όταν προωθούν τη θρησκευτική αδιαφορία, τη σχετικότητα και τον συγκρητισμό με την εσφαλμένη πρόφαση της ανεξιθρησκίας. Απεναντίας όλοι οι πολίτες χαίρονται με την αναγνώριση των θρησκευτικών τους παραδόσεων μέσα στις οποίες είναι ριζωμένοι και με τις οποίες ταυτίζονται με τρόπο μοναδικό. Γι' αυτό προσευχόμαστε για τη θρησκευτική ελευθερία σ' όλους τους λαούς της γης.

- **Η αναγγελία του χριστιανικού μηνύματος από τις νέες Εκκλησίες να διευκολύνει τη βαθιά ένταξη του στον πολιτισμό κάθε λαού.**

Ο πολιτισμός μέσω του οποίου η πίστη εισχωρεί στη ζωή των προσώπων και των κοινωνιών από τις οποίες προέρχονται, είναι επίσης ένας δρόμος προς την αγιοσύνη. Κάτι ανάλογο με την Ενσάρκωση με την οποία ο Χριστός αφομοίωσε την ανθρωπότητα, εκτός από την αμαρτία. Μέσω του πολιτισμού το χριστιανικό μήνυμα αφομοιώνει τις αξίες της κοινωνίας στην οποία αναγγέλλεται, απορρίπτοντας ό,τι είναι στιγματισμένο από την αμαρτία. Μια χριστιανική κοινότητα που ξέρει να αφομοιώνει τις θετικές αξίες ενός συγκεκριμένου πολιτισμού, συμβάλλει στο άνοιγμα του πολιτισμού αυτού προς τη χριστιανική αγιοσύνη. Ας προσευχηθούμε, ώστε η αναγγελία του χριστιανικού μηνύματος να εισχωρεί βαθιά στους πολιτισμούς των λαών.

ΠΡΟΣΕΥΧΟΜΑΙ

- ΟΔΗΓΙΕΣ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΣΕΥΧΗ

Η διάκριση των πνευμάτων

Ένα βαρόμετρο : Αυτό που φανερώνει την ποιότητα της προσευχής μας βρίσκεται σ' αυτό που ο άγιος Ιγνάτιος ονομάζει «την διάκριση των πνευμάτων». Ο άγιος Παύλος έλεγε «υπάρχουν δυο άνθρωποι μέσα μου». Είναι ακριβώς αυτό το θέμα με το οποίο ο άγιος Ιγνάτιος καταπιάνεται ύστερα από μακρόχρονη εμπειρία.

Χάρη σ' ένα σπασμένο πόδι : Στη διάρκεια της πολιορκίας του οχυρού της Παμπελούνας της οποίας καθοδηγούσε την οχύρωση, ο νεαρός Ιγνάτιος χτυπήθηκε σκληρά με το βλήμα ενός κανονιού που του έσπασε το πόδι. Ακολούθησε μια μακρόχρονη αποθεραπεία στη Λογιόλα.

Για να περάσει την ώρα του, μέσα στο σπίτι, δεν βρέθηκαν παρά μόνο μερικά μυθιστορήματα και η «Ζωή των Αγίων».

Περνώντας οι μέρες, ο άρρωστος αντιλήφτηκε κάτι εντυπωσιακό : Όταν διάβαζε τα μυθιστορήματα, ενθουσιαζότανε, αλλά αμέσως μετά έπεφτε σε θλίψη. Ενώ όταν διάβαζε τη «Ζωή των Αγίων», ενθουσιαζόταν επίσης, αλλά την ανάγνωση ακολουθούσε μια περίοδος χαράς και ειρήνης που διαρκούσε.

Εσωτερικές μεταπτώσεις : Με τον τρόπο αυτό ο Ιγνάτιος ανακάλυψε, μέσα του, την ύπαρξη των εσωτερικών μεταπτώσεων. Σκέφτηκε ότι οι μεταπτώσεις αυτές δεν μπορούσαν να είναι χωρίς σημασία. Τους μήνες που ακολούθησαν, βεβαιώθηκε ότι η χαρά, η ειρήνη, η εσωτερική γαλήνη προέρχονται σίγουρα από το Θεό. Ενώ η θλίψη, η ανία, η τεμπελιά προέρχονται από «τον εχθρό της ανθρώπινης φύσης». Από εδώ πηγάζει η διδασκαλία του γύρω από τα «δύο πνεύματα».

Για τώρα... Ας προσπαθήσουμε την ώρα της προσευχής μας, να εντοπίσουμε αυτές τις εσωτερικές μεταπτώσεις. Μπορούμε να ανοίξουμε ένα σημειωματάριο και να σημειώνουμε τις εσωτερικές μεταπτώσεις για τις οποίες μιλήσαμε.

- ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΩΝ ΟΔΗΓΙΩΝ ΠΑΝΩ ΣΤΑ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ ΤΩΝ ΚΥΡΙΑΚΩΝ

Κάθε Κυριακή πηγαίνουμε στην εκκλησία για να ακούσουμε το Λόγο του Θεού και να μοιραστούμε τον ευχαριστιακό άρτο : αυτό δηλώνει την επιθυμία μας να ενισχύσουμε την πίστη μας στο Θεό και στον απεσταλμένο του Ιησού Χριστό. Ο διαλογισμός μας με τις περικοπές των Ευαγγελίων, μας βοηθάει να κατανοήσουμε και να βιώσουμε βαθύτερα αυτή την πίστη μας, αλλά και να αποφύγουμε μια οποιαδήποτε ισοπέδωση των αξιών. Με τη «διάκριση των πνευμάτων» του κακού από το καλό, έχουμε ένα βέβαιο κριτήριο για να επιτύχουμε.

Κυριακή 4 Σεπτεμβρίου 2005

Η αγάπη ως μόνη εντολή (Ματθαίου 18, 15-20)

Ο Σεπτέμβριος είναι ο μήνας όπου κάθε κατεργάρης επιστρέφει στον πάγκο του. Ξαναρχίζουν οι επαγγελματικές, ενοριακές και άλλες δραστηριότητές μας... και δεν θα αποφύγουμε τις όποιες εντάσεις και προστριβές : διαφορετική αντίληψη, σύγκρουση χαρακτήρων, δυσκολία να ακούσουμε τον άλλο... : Τι να κάνουμε όταν ένας αδελφός ή μια αδελφή ξεφύγουν από το μέτρο ; Με ποιο τρόπο να του μιλήσουμε ; Πώς να αντιδράσουμε όταν ο εαυτό μας δεν είναι χωρίς ψεγάδι ; Πώς να βιώσουμε την αδελφική προτροπή ; Όπως συμβαίνει συχνά τα κείμενα της Γραφής μπορούν να μας δια φωτίσουν. Τα κείμενα της ημέρας μας προτρέπουν να μην αποφύγουμε την αντιμετώπιση του προβλήματος. Συχνά αποφεύγουμε να μιλήσουμε γιατί γνωρίζουμε πόσο δύσκολο είναι το διάβημα. Και όμως πρέπει να τολμήσουμε, αλλά με αγάπη και συμπάθεια..., προσευχόμενοι και επικαλούμενοι το Πνεύμα το Άγιο, προτείνοντας λόγια και συμπεριφορές αλήθειας και ειρήνης. Η πεποίθηση του αγίου Παύλου είναι «η εκπλήρωση του Νόμου, είναι η αγάπη»

Κυριακή 11 Σεπτεμβρίου 2005

Η δύναμη της συγχώρησης (Ματθαίου 18, 21-35)

Η συγχώρηση είναι, χωρίς αμφιβολία, το πιο μεγάλο στοίχημα που πρέπει να αντιμετωπίσουν όσοι επιθυμούν να ακολουθήσουν το Χριστό. Είναι συχνά τόσο αντίθετη από όποια φαινομενική ανθρώπινη λογική και από την πρακτική της κοινής γνώμης. Όταν ένα σφάλμα διαπράττεται πρέπει οπωσδήποτε να βρούμε έναν ένοχο και να τον κάνουμε να πληρώσει. Μόνο από καλοσύνη ανεχόμαστε η τιμωρία να μην είναι τόσο σκληρή, όσο απαιτεί το σφάλμα. Το Ευαγγέλιο απεναντίας μιλάει για την

αναγκαιότητα, την ομορφιά και για τους καρπούς της συγχώρησης. Η συγχώρηση που προσφέρεται στον πλησίον επιφέρει τη συγχώρηση του Θεού. Και δίνει τη συνταγή : «Να σκέπτεσαι τη Διαθήκη του Υψίστου» Ο Θεός δίνει το παράδειγμα συγχωρώντας χωρίς τέλος. Όποιος βρέθηκε στην ανάγκη να συγχωρεί, γνωρίζει ότι ο δρόμος είναι μακρύς και δύσβατος. Γνωρίζουμε την αποτυχία, την επαναλαμβανόμενη πτώση, την απογοήτευση. Σημαντικό είναι να μπαίνεις στο δρόμο της συγχώρησης και μετά από κάθε πτώση να ξεκινάς πάλι.

Κυριακή 18 Σεπτεμβρίου 2005

Παρανόηση των πάντων (Ματθαίου 20, 1-16)

Είναι να μην καταλαβαίνει κανείς τίποτα ! Οι πρώτοι θα είναι τελευταίοι και οι τελευταίοι θα είναι πρώτοι. Όλα είναι ανάποδα. Τίποτα δεν είναι σύμφωνο με το κοινό κατεστημένο και αποδεκτό από όλους. Φαίνεται να μην υπάρχει καμιά λογική. Η καλοσύνη αυτού του αφεντικού ξεπερνά κάθε λογική. Θα είχε γίνει πρωτοσέλιδο όλων των εφημερίδων και περιοδικών. Ο Ιησούς τοποθετεί τα πάντα ανάποδα : η λογική του δεν είναι η λογική αυτού του κόσμου. Η λογική του είναι η λογική της Βασιλείας. Περί αυτού πρόκειται. Το Βασίλειο του Θεού που εγκαινιάζεται με την ανάσταση του Ιησού δεν προορίζεται σε μια ελίτ, ούτε στους μόνους χριστιανούς των πρώτων χριστιανικών κοινοτήτων. Είναι για όλους χωρίς εξαίρεση και για τον καθένα. Είναι δώρο του Θεού για όλους τους ανθρώπους. Και το δώρο είναι το ίδιο για κάθε άνθρωπο είτε ήλθε από την πρώτη ώρα, είτε ήλθε την τελευταία ώρα, γιατί είναι δώρο. Δεν υπάρχει ώρα πιο κατάλληλη από μια άλλη για να δεχτείς το δώρο του Θεού.

Κυριακή 25 Σεπτεμβρίου 2005

Καλεσμένοι στην ελευθερία (Ματθαίου 21, 28-32)

«Ο άνθρωπος είναι υπεύθυνος και ελεύθερος» μας λέει ο Ιησούς. Μπορεί να κάνει αυτό που λέει, μπορεί επίσης να κάνει το αντίθετο από αυτό που υπόσχεται. Ο Ιησούς θέλει να πει στους ακροατές του, αλλά και σ' εμάς, ότι αυτό που φαίνεται αυτονόητο στο πνεύμα, δεν είναι πάντοτε αυτονόητο όταν πρέπει να το βιώσεις. Δεν είμαστε μήπως, μερικές φορές, από αυτούς που λένε αλλά δεν κάνουν ; Ο Ιησούς δεν αφήνει για πολύ τους ακροατές του στην αβεβαιότητα : «Οι αμαρτωλοί και οι πόρνες θα σας προηγηθούν στη Βασιλεία του Θεού». Όχι γιατί είναι πόρνες και αμαρτωλοί, αλλά επειδή αποδέχονται να αλλάξουν διαγωγή. Αυτό που έχει αξία στα μάτια του Θεού, είναι η ισχυρή θέληση της καρδιάς να εκπληρώνει το θέλημα του Θεού. Ας θυμηθούμε τα τρομερά λόγια του προφήτη Ησαΐα : «αυτός ο λαός με τιμά με τα λόγια, αλλά η καρδιά του βρίσκεται μακριά από μένα». Είμαι χριστιανός σημαίνει, ομολογώ ότι : «πιστεύω» και «βιώνω έμπρακτα» αυτό που πιστεύω. Αυτό είναι «κάνω το θέλημα του Πατέρα». Ας του ζητήσουμε λοιπόν : «Γενηθήτω το θέλημά σου».

Μετάφραση – Προσαρμογή

π. Δημήτριος Δαλέζιος

Πριν απ' όλα ήταν άνθρωποι...

Οι μάρτυρες του Σαλβαδόρ

Σε προηγούμενο τεύχος δημοσιεύθηκε -με τίτλο «Συνέβη κάτι το τρομερό!»- η αφήγηση της δολοφονίας έξι Ιησουιτών στο Σαλβαδόρ το 1989, όπως και της οικιακής βοήθου με την κόρη της. Αφηγητής είναι ο π. Jon Sobrino ο μόνος επιζών της μοναχικής κοινότητας του Κεντροαμερικανικού Πανεπιστημίου (ΚΑΠ). Σήμερα παρουσιάζει την προσωπικότητα των μαρτύρων.

Πριν απ' όλα υπήρξαν άνθρωποι, Σαλβαδοριανοί, που προσπάθησαν να ζήσουν τίμια και υπεύθυνα στην καρδιά της τραγωδίας και της ελπίδας της χώρας. Έστω κι αν αυτό δε φαίνεται να είναι τίτλος δόξας, είναι από αυτό το σημείο που επιθυμώ ν' αρχίσω. Γιατί το να ζεις στην καρδιά αυτής της πραγματικότητας, όπως παντού στον Τρίτο κόσμο, είναι πριν απ' όλα θέμα ανθρωπισμού, απαίτησης για τον καθένα ν' ανταποκριθεί τίμια σε μια κατάσταση που υποβαθμίζει τον άνθρωπο, που αναφέρεται στη ζωή και η οποία, αφ' εαυτού της, αποτελεί αναπόφευκτη επερώτηση στον ανθρωπισμό μας.

Οι Ιησούιτες αυτοί υπήρξαν ανθρώπινοι κατά τρόπο πολύ «σαλβαδοριανό»: ήταν άνθρωποι μονοκόμματοι που δεν στριφογύριζαν κάτω από οποιονδήποτε άνεμο, σαν το ζαχαροκάλαμο. Εργάζονταν απ' τα χαράματα μέχρι τη νύχτα και παρουσιάστηκαν τώρα μπροστά στο Θεό με χέρια γεμάτα κάλους, όχι από κάποια χειρονακτική εργασία, αλλά από όλων των ειδών δραστηριότητες: μαθήματα, συγγράμματα, σημαντική αλλά μονότονη διαχειριστική εργασία, τέλεση Λειτουργιών, μετάδοση Πνευματικών Ασκήσεων, συζητήσεις, συνεντεύξεις, ταξίδια και διαλέξεις στο εξωτερικό... Ενόστε με πολύ μπρίο, συμμετείχαν σε διεθνή συνέδρια ή παρουσιάζονταν στην τηλεόραση, συνομιλούσαν με προσωπικότητες, διπλωμάτες, πρέσβεις, επισκόπους, πολιτικά ή συνδικαλιστικά πρόσωπα, διανοούμενους... Λάβανε διεθνείς διακρίσεις: ο Segundo Montes έλαβε μια διάκριση την 1^η Νοεμβρίου, μέσα στο κτίριο του Κογκρέσου των Ηνωμένων Πολιτειών για την έρευνά του πάνω στους πρόσφυγες. Ο Ellacuria, λίγες ημέρες πριν δολοφονηθεί, βρισκόταν στη Βαρκελώνη για να παραλάβει από τα χέρια του δημάρχου της πόλης, μια σημαντική διάκριση για λογαριασμό του ΚΑΠ¹.

Άλλοτε στις ενορίες, στις κοινότητες ή στα γραφεία τους συζητούσαν με απλούς ανθρώπους, με αγρότες και πρόσφυγες, με μανάδες αγνοουμένων προσπαθώντας να λύσουν τα καθημερινά προβλήματα του καθένα. Άλλοτε, τον περισσότερο χρόνο μάλιστα, ακολουθώντας τη μονοτονία του ημερολογίου, παρόλο που στο Ελ Σαλβαδόρ, δυο μέρες δεν είναι ποτέ όμοιες, εργάζονταν, τη μια μέρα μετά την άλλη, ανταποκρινόμενοι σ' αυτή τη δομή της πραγματικότητας που λέγεται «χρόνος», αποκομίζοντας, με την καθημερινή αυτή εργασία, μια οξεία γνώση της χώρας και τη σιγουριά ότι βρίσκονταν συνεχώς στις επάλξεις, γεγονός που επέφερε μεγάλη φήμη, δύναμη και αποτελεσματικότητα στην εργασία τους.

¹ Διάκριση της οποίας το ποσόν κλάπηκε από τους δολοφόνους των Ιησουιτών. ΣτΜ.

Ήταν άνθρωποι του πνεύματος, παρόλο που εξωτερικά δεν έμοιαζαν μ' αυτούς που συνηθίζουμε να αποκαλούμε «πνευματικούς». Από τον Ellacuria έμαθα την έκφραση «φτωχοί με πνεύμα», στην προσπάθειά του να συνδέσει τη φτώχεια με την πνευματικότητα. Και θα χαρακτήριζα «ανθρώπους με πνεύμα» αυτούς τους Ιησούιτες. Ένα πνεύμα που εκδηλώθηκε «περισσότερο με έργα παρά με λόγια», όπως παροτρύνει ο άγιος Ιγνάτιος στη μελέτη «για να φτάσει κανείς στην αγάπη».

Πνεύμα υπηρεσίας πριν απ' όλα. Αν πρέπει να μείνει κάτι από αυτή την κοινότητα, θα πρέπει να είναι η εργασία της, σε σημείο που να χαρακτηριζόμαστε ως φανατικοί. Αλλά μια εργασία που υπήρξε μια αληθινή υπηρεσία. Από αυτή την άποψη ήταν αληθινά πιστοί στον άγιο Ιγνάτιο: δε θεωρούσαν την εργασία τους ως μέσο για να κάνουν καριέρα, παρ' όλο που ορισμένοι από αυτούς θα μπορούσαν να ισχυριστούν ότι στην ειδικότητά τους έφθασαν να είναι παγκόσμιες προσωπικότητες και μάλιστα ορισμένοι το κατόρθωσαν χωρίς να το επιδιώξουν. Αυτό δε σημαίνει άρνηση της γαλήνης και της ανάπαυσης. Αλλά, με δεδομένες τις απαιτήσεις της χώρας και τη δημιουργικότητα του Ellacuria να προτείνει συνεχώς νέους στόχους χωρίς να επαναπαύεται ποτέ πάνω στις δάφνες μας, η εργασία κυριαρχούσε πάνω στην κοινότητά μας, με τις επιπτώσεις που αυτή επέφερε, αλλά προπαντός με τη μαρτυρία μιας ζωής αφιερωμένης στην υπηρεσία. Σχεδόν όλοι είχαν, την Κυριακή, ύστερα από μια εξαντλητική εβδομάδα, κάποια ποιμαντική δραστηριότητα σε ενορίες ή σε φτωχές κοινότητες και συχνά, τα σαββατοκύριακα, τα περνούσαν εργαζόμενοι στο γραφείο τους. Ενθυμούμαι, για παράδειγμα, την έντονη συζήτηση που είχαμε αναφορικά με το κλείσιμο του ΚΑΠ, μια Παρασκευή βράδυ, που συνεχίστηκε μέχρι το μεσημέρι του Σαββάτου και που πάντοτε κατέληγε στο συμπέρασμα: «Αυτά είναι για χώρες του πρώτου κόσμου. Σε μια φτωχή χώρα, όπως η δική μας, πρέπει να εργαζόμαστε περισσότερο παρά λιγότερο». Ήταν αλήθεια: η έννοια «διακοπές» -ας μη μιλούμε για έτος επιμόρφωσης- ήταν άγνωστη στη ζωή μας. Και παρόλο που η εργασία αυτή ήταν υπερβολική και κάπως απάνθρωπη και ανθυγιεινή, ζούσαν έτσι με κίνητρο τον ανθρωπισμό και την ανταπόκριση στις αναρίθμητες και επείγουσες απαιτήσεις της σαλβαδοριανής πραγματικότητας. Θυμάμαι την επίσκεψη του π. Kolvenbach (1988) -πολύ ενθαρρυντική και για την οποία είμαστε ευγνώμονες- μας είχε συστήσει, όπως όφειλε να το κάνει, να μην εργαζόμαστε υπερβολικά και να φροντίζουμε την υγεία και τις δυνάμεις μας. Ένα μέλος της κοινότητας του απάντησε ότι σε περιστάσεις όπως είναι οι δικές μας, πρέπει να σταθούμε αδιάφοροι ανάμεσα στην υγεία και την αρρώστια, στη μακρόχρονη ή ολιγόχρονη ζωή, όπως το ζητάει ο άγιος Ιγνάτιος στη μελέτη «Αρχή και θεμέλιο» των Πνευματικών Ασκήσεων. Όχι ότι δεν αντιλαμβανόμασταν και δεν εκτιμούσαμε τα λόγια του Γενικού Ηγουμένου, αλλά πρόθεσή μας ήταν να επιμείνουμε στο γεγονός ότι η σαλβαδοριανή πραγματικότητα –και όχι μόνο σκέψεις ασκητικής και μυστικισμού– είναι που απαιτούσε από μας να αδιαφορούμε και να διαθέτουμε τη ζωή και την υγεία μας. Υπερβολικοί ή όχι, οι άνθρωποι αυτοί έβλεπαν στην εργασία τον τρόπο να υπηρετούν και να ανταποκρίνονται στη σαλβαδοριανή πραγματικότητα.

Η εργασία όμως αυτή είχε και ένα ιδιάζοντα στόχο: την υπηρεσία των φτωχών. Όταν χρησιμοποιούσαμε το χριστιανικό λεξιλόγιο, μιλούσαμε για φτωχούς, τους προνομιούχους του Θεού. Στη γλώσσα της σαλβαδοριανής ιστορίας, μιλούσαμε για λαϊκά στρώματα. Αλλά πρόκειται για ένα και το αυτό πράγμα: την υπηρεσία εκατομμυρίων ανδρών και γυναικών που βίωναν μια ζωή ανάξια για ανθρώπινα

όντα, για γιους και θυγατέρες του Θεού. Σ' αυτή την υπηρεσία, πρέπει να φθάσεις μέχρι τα τρίςβαθα της ζωής σου και είναι ο λόγος για τον οποίο μπορούμε να ισχυριστούμε, γι' αυτή την ομάδα των Ιησουιτών, ότι διαπνέονταν αληθινά από πνεύμα συμπάθειας και ευσπλαχνίας. Αν εργάζονταν σαν φανατικοί και αδιαφορούσαν συνειδητά για την υγεία τους, το έκαναν επειδή η απάνθρωπη αυτή πραγματικότητα τους συντάραζε τα σωθικά –όπως τον Σαμαρείτη της παραβολής, όπως τον Ιησού, όπως τον ουράνιο Πατέρα– όταν έβλεπαν έναν ολόκληρο λαό πληγωμένο κατά μήκος του δρόμου. Σε αντίθεση με τον ιερέα και το λευίτη, δεν απογύρισαν ποτέ για να αποφύγουν να συναντηθούν και συγκινηθούν με τον πόνο του λαού. Δεν αρνήθηκαν ποτέ σε κανένα να ικανοποιήσουν κάποιο αίτημα ή μια συνάντηση, επειδή η πανεπιστημιακή γνώση υπόκειται στην πρώτη ηθική και πρακτική απαίτηση ν' ανταποκριθούν στο κάλεσμα των λαϊκών μαζών. Για το λόγο αυτό ισχυρίζομαι πως πηγή που απαιτεί και εμπνέει όλη τους την εργασία και την υπηρεσία ήταν η συμπάθεια και η ευσπλαχνία, τις οποίες έθεσαν ως πρώτη και έσχατη αρχή της ζωής τους. Η γλώσσα που χρησιμοποιούσαν ως πανεπιστημιακοί δάσκαλοι, ήταν η γλώσσα να κάνουν εξαίρεση για εκείνη «της επανάστασης». Αλλά δεν πρόκειται για μια γλώσσα στεγνή, καθαρά ιδεολογική ή πολιτική. Πίσω από αυτήν βρισκόταν η γλώσσα της αληθινής αγάπης για το σαλβαδοριανό λαό και η γλώσσα της ευσπλαχνίας. Έζησαν τόσα χρόνια μαζί, παρόλο που γεννήθηκαν στην Ισπανία εκτός από τον πατέρα Lolo. «Ο λαός σου είναι λαός μου» όπως λέει η Γραφή.

Οι άνθρωποι αυτοί διαπνέονταν από πνεύμα δύναμης. Είχαν τη δύναμη και την αντοχή για όλα, για δραστηριότητες σκληρές και με διάρκεια, για να ανταποκριθούν στα χίλια-ένα προβλήματα που παρουσιάζονταν καθημερινά στο πανεπιστήμιο, είτε αυτά αφορούσαν άμεσα το πανεπιστήμιο, είτε αφορούσαν τη χώρα και καταλήγανε στο πανεπιστήμιο. Αντιμετωπίζανε έτσι ανάμεικτα τα μαθήματα και τη συμπαράσταση σ' ένα πρόσφυγα ή σ' ένα αγνοούμενο, ήταν αναγκασμένοι γι' αυτό να διακόπτουν πολύ συχνά τις συγγραφικές τους εργασίες για να ανταποκριθούν σε καλέσματα και επισκέψεις. Δεν είχαν καμιά ηρεμία στην εργασία τους, και οι ώμοι τους δεν ήταν αρκετά ισχυροί για να αντέξουν το βάρος που έπεφτε πάνω τους. Ποτέ όμως δεν τρέπονταν σε φυγή μπροστά στα προβλήματα.

Είχαν τη δύναμη να αντέξουν στις αντιπαλότητες και στους διωγμούς. Τα τελευταία δεκαπέντε χρόνια οι απειλές πολλαπλασιάζονταν, με τηλεφωνήματα ή ανώνυμες επιστολές, είτε μέσω των εφημερίδων με παρανοϊκές κατηγορίες στα κύρια άρθρα τους, ή σε διαφημιστικές αφίσες –που πηγάζανε συχνά από τις ένοπλες δυνάμεις– οι οποίες κατέληγαν σε υποδείξεις, ή ζητούσαν την απομάκρυνση από τη χώρα ή την εξόντωση των Ιησουιτών. Τους τελευταίους μήνες είχαν πολλαπλασιαστεί οι φανερές απειλές στον τύπο και στην τηλεόραση, κυρίως ενάντια στον Ellacuria και στον Secundo Montes. Οι τελευταίες απειλές εκτοξεύτηκαν από το ραδιόφωνο, μετά τις 12 Νοεμβρίου, όταν οι πομποί ήταν όλοι στα χέρια της κυβέρνησης, και αφορούσαν τους Ιησουίτες και τον Αρχιεπίσκοπο.

Πέρα από τις λεκτικές απειλές έπρεπε ν' αντιμετωπίσουν και τις ένοπλες επιθέσεις. Στις 6 Ιανουαρίου 1976 –θυμάμαι πολύ καλά την ημερομηνία– έσκαγε η πρώτη βόμβα ενάντια στο πανεπιστήμιο. Ακολούθησαν άλλες δεκαπέντε, τοποθετημένες στο τυπογραφείο, στο κέντρο πληροφορικής, στη βιβλιοθήκη, στα κτίρια της διοίκησης. Η τελευταία έσκασε στις 22 Ιουλίου 1989 καταστρέφοντας ένα μέρος του τυπογραφείου. Στο ίδιο μας το σπίτι η αστυνομία μπήκε τέσσερις

φορές και την τελευταία παρέμεινε για 11 ολόκληρες ώρες. Το Φεβρουάριο του 1980 το σπίτι μας γαζώθηκε κυριολεκτικά κατά τη διάρκεια της νύχτας και τον Οκτώβριο του ίδιου χρόνου δυο φορές δέχθηκε επίθεση με δυναμίτες, στις 24 και τρεις μέρες αργότερα στις 27. Το 1983 έσκασε ακόμα μια βόμβα στο σπίτι μας, γιατί προτείναμε το διάλογο ως την πιο ανθρώπινη και πιο χριστιανική λύση για τη χώρα. Τραγική ειρωνεία: την εποχή εκείνη η λέξη «διάλογος» ήταν συνώνυμη με προδοσία.

Οι Ιησουίτες αυτοί, επομένως, είχαν απόλυτη συνείδηση για την κατάσταση και τους κινδύνους που προμήνυε η δραστηριότητά τους πλάι στις λαϊκές μάζες. Αντιμετώπιζαν τους κινδύνους αυτούς εντελώς φυσιολογικά, χωρίς συζήτηση, χωρίς διανοητική επεξεργασία και επιλογή, αφού επιλογή μπορεί να γίνει μόνο εκεί όπου δεν είναι απόλυτα σαφές αυτό που πρέπει να γίνει. Γι' αυτούς, όμως, ήταν πεντακάθαρο το χρέος τους να συνεχίσουν να εργάζονται μέσα στη χώρα. Είναι ο μόνος λόγος που τους κράτησε στο Ελ Σαλβαδόρ και δεν τους άκουσα ποτέ να συζητούν να το εγκαταλείψουν εξ αιτίας των πολλών κινδύνων και απειλών. Και μόνο το γεγονός ότι έμειναν στη χώρα, στάθηκε μεγάλη υπηρεσία σε τόσα πρόσωπα, που θα είχαν φύγει αν αυτοί εγκατέλειπαν.

Το 1977, μετά τη δολοφονία του Rutilio Grande, όλοι οι Ιησουίτες απειλήθηκαν με θάνατο. Στους καταλόγους απειλούμενων προσώπων υπήρχαν πάντοτε αρκετά ονόματα Ιησουιτών του ΚΑΠ. Ας θυμηθούμε ότι στο Ελ Σαλβαδόρ φτάσαμε μέχρι του σημείου να ρίξουν προκηρύξεις στους δρόμους που έλεγαν: «Θέλεις να `σαι πατριώτης, σκότωσε έναν ιερέα». Ορισμένες φορές συνέβη να διανυχτερένουμε σε κάποια μοναστική κοινότητα ή φιλική οικογένεια, αλλά το επόμενο πρωί βρισκόμασταν στην εργασία μας, στο πανεπιστήμιο. Μόνο μια φορά, το Νοέμβριο 1980, ο Ellacuria εγκατέλειψε τη χώρα με την προστασία της ισπανικής πρεσβείας, επειδή το όνομά του ήταν πρώτο γραμμένο σ' ένα μυστικό κατάλογο προσώπων που επρόκειτο να δολοφονηθούν. Και οι απειλές εκείνου του χρόνου δεν ήταν αερολογίες: το 1980 δολοφονήθηκαν ο επίσκοπος Romero, τέσσερις ιερείς, τέσσερις βορειοαμερικανίδες μοναχές, ένας ιεροσπουδαστής, ο πρύτανης του Εθνικού Πανεπιστημίου, οι πέντε κυριότεροι ιθύνοντες του Επαναστατικού Δημοκρατικού Μετώπου, και όπως πάντοτε, εκατοντάδες αγρότες, εργάτες, συνδικαλιστές, φοιτητές, δάσκαλοι, γιατροί, δημοσιογράφοι... Ο Ellacuria επέστρεψε κατόπιν στη χώρα χωρίς καμιά προστασία, αναλαμβάνοντας προσωπικά όλους τους κινδύνους.

Δεν υπάρχει καμιά αμφιβολία ότι ήταν άνθρωποι με μεγάλο κουράγιο, μονολιθικοί, όπως ο λαός του Σαλβαδόρ που τους ζύμωσε και ο οποίος έδειξε στον κόσμο πώς να υπομένει κανείς τις ατέρμονες δυστυχίες, πώς να επιβιώνει και πώς να αγωνίζεται για τη ζωή: με μια δημιουργικότητα που εντυπωσιάζει όσους τους γνωρίζουν. Υπήρξαν καθ' όλα Σαλβαδοριανοί, επιμένω σ' αυτό, επειδή η τιμιότητα, η υπηρεσία και η δύναμη με τις οποίες έζησαν, πήγαζαν, κατά μεγάλο μέρος, από αυτό το λαό. Τα πάθη του τους μεταστρέψανε και τους εξαγνίσανε, ζήσανε από την ελπίδα του και η αγάπη του τους συνάρπασε για πάντα.

Jon Sobrino

Μτφρ.: Δημήτριος Δαλέζιος